

Józef Herbut

Problematyka teologii pojętej jako rewelacjonizacja naturalnej wiedzy o życiu chrześcijańskim : skrót wykładu

Studia Philosophiae Christianae 29/1, 147-149

1993

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

JÓZEF HERBUT

**PROBLEMATYKA TEOLOGII POJĘTEJ JAKO REWELACJONIZACJA
NATURALNEJ WIEDZY O ŻYCIU CHRZEŚCIJAŃSKIM
SKRÓT WYKŁADU**

Potrzeba metodologicznych dociekań nad naturą wiedzy teologicznej jest dziś większa niż kiedykolwiek dotąd. Rodzą ją przede wszystkim wielki pluralizm sposobów teologizowania oraz wyraźne w piśmiennictwie teologicznym zachwianie równowagi na rzecz różnego typu tekstów esejowych lub popularyzatorskich — kosztem systematycznych wykładów teologii, opracowanych z dostateczną świadomością metodologiczną.

Niniejszy wykład (w cz. 1) ma uwyraźnić koncepcję teologii jako rewelacjonizacji przyrodzonej wiedzy o życiu chrześcijańskim. Założki tej koncepcji dają się odnaleźć już u niektórych autorów średniowiecznych, metody teologiczne faktycznie stosowane także zawierają pewne jej elementy. Jednak jako całościowy program została ona sformułowana dopiero w połowie lat siedemdziesiątych przez Ks. prof. S. Kamińskiego. W cz. 2 wskażę na główne trudności metodologiczne, które owa koncepcja nasuwa.

1.1. PRZEDMIOT WIEDZY TEOLOGICZNEJ

Jako przedmiot teologicznych badań bierzemy całe zdarzenie chrześcijańskie, widziane zarówno w aspekcie dziejowym, jak i w jego wartości kulturowej oraz pod kątem przyrodzonym i w świetle wiary. Przedmiotem właściwym systemu teologicznego jest ostatecznie Bóg, lecz nie sam w sobie, a jako sprawca zdarzenia chrześcijańskiego, *ut Deus operans in mundo, praecipue ut salvans*. Szukając ostatecznego wytkumaczenia: życia chrześcijańskiego (indywidualnego i społecznego), dochodzimy do Boga zbawiającego człowieka, podobnie jak w teodycei, wyjaśniając byt przygodny, jego jedyną przyczynę ostateczną znajdujemy w Absolucie. Przedmiot właściwy całej teologii podlega odpowiednim determinacjom w poszczególnych jej działach.

1.2. ŹRÓDŁA WIEDZY TEOLOGICZNEJ

Za osobliwe źródło teologii uznajemy objawienie Boże, pojęte zarówno jako treść tekstu, jak i element życia religijnego ludu Bożego i w łączności z nim. Jest to szczególne źródło teologii, stanowiące zarazem kryterium akceptacji wiedzy teologicznej, a przede wszystkim kontroli, korektury i dopełnienia wiedzy źródłowej niespecyficznej. Na tę wiedzę źródłową niespecyficzną teologii składają się: a) wyniki własnej potocznej obserwacji oraz wiary, b) naukowe i filozoficzne teorie życia chrześcijańskiego, c) dotychczasowe teorie teologiczne. Wiedzę pozazródłową teologii stanowią zasady metodyki pracy naukowej dostosowane do badań teologicznych.

1.3. PRZEDMIOTOWY CEL TEOLOGII

Poznanie teologiczne może zmierzać do: a) opisanego (systematycznego lub historycznego) zdarzenia chrześcijańskiego jako *mysterium salutis*, b) zinterpretowania (w oparciu o objawienie) tego zdarzenia *sub ratione Dei salvantis*, c) systematycznego uzasadnienia norm postępo-

wania ludzi realizujących Boski plan zbawienia. Każdy z tych celów teologii współdeterminuje odpowiednie metody ich osiągania. Ponieważ poznaniem teologicznym w najpełniejszym sensie jest dogmatyka, w dalszym ciągu mówić będziemy o jej problemach metodologicznych.

1.4. METODA TEOLOGII DOGMATYCZNEJ

Mając z jednej strony zbiór przyrodzonych informacji o życiu chrześcijańskim, z drugiej — wiedzę czerpaną ze źródeł nadnaturalnych, teolog dokonuje interpretacji wiedzy pierwszej przy pomocy drugiej. Tę interpretację prof. Kamiński zowie rewelacjonizację przyrodzonej wiedzy o życiu chrześcijańskim. Negatywna interpretacja polega na kontroli wiedzy niespecyficzej przez wiedzę ze źródeł specyficznych przedmiotowych. Pozytywna zaś interpretacja srowadza się do zbudowania teorii „oświeclającej objawionymi prawdami” ową wiedzę niespecyficzną. Chodzi tu najczęściej o dopełnianie uzasadnień i motywacji występujących już w źródłowej wiedzy niespecyficzej oraz wprowadzenie nowych interpretacji (np. zepsucia natury ludzkiej grzechem pierwotnym).

2.1. PROBLEMY TEOLOGICZNEJ INTERPRETACJI

Przedstawiona wyżej koncepcja teologii jako rewelacjonizacji naturalnej wiedzy o życiu chrześcijańskim jest jasna co do przedmiotu teologii, jej źródeł, punktu wyjścia i zadań. Natomiast determinacja jej metody budzi niedosyt. Czy w wyjaśnianiu teologicznym wskazuje się zawsze zbawcze cele Boga i Jego wiedzę o zbawczych czynnikach, czy też i religijne cele oraz wiedzę ludzi? Jeśli eksplanandum podaje się w języku jakiejś nauki, w eksplanansie zaś występują prawdy objawione ujęte językiem otocznym, to jak przechodzi się z jednego języka do drugiego? Jeśli eksplanansy nie są utworzone z samych prawd objawionych, to jakie zdania z wiedzy świeckiej wolno w nich umieszczać?

Druga grupa problemów wyrasta w związku z relacją filozofii do teologii tworzonej według projektu rewelacjonizacji. Ten projekt zdaje się zakładać, iż osobliwe źródła teologii nie zawierają żadnych żadnych fragmentów wiedzy naturalnej, w szczególności — filozoficznej. obrońcy tzw. biblicyzmu w teologii głoszą, że teksty biblijne rzeczywiście są afilozoficzne. Nie dostrzegają oni jednak, iż rzekomo proste religijne doświadczenia kryją już w sobie pewne kategorie filozoficzne, jak choćby sposoby myślenia o życiu i śmierci, o czasie, wieczności itd. Te kategorie można objaśniać tylko pojęciami ukształtowanymi przez tradycję filozoficznego myślenia. Znaczy to, że teolog uprawia jakąś filozofię nawet wówczas, kiedy chciałby ją wyłączyć.

Na przykładzie tworzenia teologii jako rewelacjonizacji przyrodzonej wiedzy o życiu chrześcijańskim stoi jeszcze inna, bardziej zasadnicza trudność. Oto projekt tej teologii zakłada, że objawione prawdy dane są w Piśmie św. i Tradycji w postaci tak jasnej i wyraźnej, że teolog może się zająć tylko „naświetlaniem” tymi prawdami naturalnej wiedzy o życiu chrześcijan. Tymczasem i zwykła lektura tekstów biblijnych i ich egzegeza i tzw. teologia biblijna — docierają do treści objawionych wymagających sytematycznej interpretacji. Niezbędna jest więc praca teologa wskazana hasłem *fides quaerens intellectum*. Dopiero po przejściu tego etapu pracy teolog może dokonywać rewelacjonizacji jakichś fragmentów wiedzy naturalnej.

Namysł nad założeniami i konsekwencjami rewelacjonistycznej koncepcji teologii skłonił ks. prof. Kamińskiego do jej porzucenia. W art. z 1985 r. pisze już: „Teologia winna być: dokonywaną w świetle Objawienia i Tradycji heurystyką i hermeneutyką źródeł wiary, lecz metodami i środkami, których założenia filozoficzne harmonizują z depozytem wiary, w celu rozwiązania religijno-moralnych zagadnień człowieka żyjącego w określonym społeczeństwie i kulturze”.

BIBLIOGRAFIA

1. Ks. S. Kamiński, *Czy teologiczna antropologia?*, w: *Nurcie zagadnień posoborowych 2*, red. bp B. Bejze, Warszawa 1968, 39—50.
2. Ks. S. Kamiński, *Epistemologiczno-metodologiczne uwagi o teologii*, w: *Teologia nauką o Bogu. IV Kongres Teologów Polskich 1976*, red. ks. M. Jaworski, ks. A. Kubiś, Kraków 1977, 36—49.
3. Ks. S. Kamiński, *Metodologiczna osobliwość poznania teologicznego*, „Roczniki Filozoficzne” 25 (1977) z. 2, 81—96.
4. Ks. S. Kamiński, *Współczesna teologia katolicka*, „Zeszyty Naukowe KUL” 21 (1978) nr 1, 3—16.
5. Ks. S. Kamiński, *Metodologiczne typy współczesnej teologii katolickiej*, w: *W kierunku chrześcijańskiej kultury*, red. bp B. Bejze, Warszawa 1978, 73—85.
6. Ks. S. Kamiński, *Czy filozofia służy teologii?*, „Roczniki Filozoficzne” 33—34 (1985) z. 2, 57—67.
7. J. Herbut, *Problemy teologii pojętej jako rewelacjonizacja naturalnej wiedzy o życiu chrześcijańskim*, „Roczniki Filozoficzne” 35 (1987) z. 1, 293—308.

TADEUSZ BIESAGA

STANISŁAWA KAMIŃSKIEGO BADANIA STRUKTURY METODOLOGICZNEJ ETYKI TOMISTYCZNEJ

1. Wstęp. 2. Punkt wyjścia i autonomiczność etyki. 3. Etyka nie tylko nauką opisującą lecz wyjaśniającą. 4. Kwestia poprawności metodologicznej etyki tomistycznej.

1. WSTĘP

Badania metodologiczne ks. prof. S. Kamińskiego dotyczyły nie tylko etyki tomistycznej, ale wszelkich sposobów uprawiania tej dyscypliny. W artykule: *O rodzajach wiedzy o moralności* z r. 1968¹, ze względu na przedmiot, cel oraz metodę etyki, sformułował on już pewien ogólny schemat typów tej wiedzy. Etyka właściwa (czyli wzięta przedmiotowo) w tej pierwszej typologii, to etyka zajmująca się „postępowaniem ludzkim w aspekcie wartości moralnej” (etyka klasyczna), czy też „zajmująca się wprost samą wartością moralną” (etyka fenomenologiczna). Etyka ta ze względu na metodę dzieli się dalej na:

¹ S. Kamiński, *O różnych rodzajach wiedzy o moralności*, *Studia Theologica Varsaviensia*, 6 (1968) nr 1, 193—204.